

ЕЛЕКТРОННЕ ПРАВОСУДДЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: ДИСТАНЦІЙНИЙ РОЗГЛЯД ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПНОСТІ ПРАВОСУДДЯ

Перунова Олена Миколаївна,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри обліку і оподаткування

Харківського національного автомобільно-дорожнього університету

ORCID ID: 0000-0001-8246-8800

У статті розкрито сутність і зміст застосування дистанційного розгляду цивільних справ, його значимість для забезпечення оперативності та доступності правосуддя, особливо в умовах обмежень, пов'язаних із воєнним станом чи іншими надзвичайними обставинами. Проведення судових засідань у формі відеоконференції дає змогу не лише уникнути затримок у розгляді справ, а й зменшити процесуальне навантаження на суддів та учасників процесу.

На основі дослідження визначено, що одним із додаткових чинників, який істотно впливає на трансформацію процесуальної форми у воєнний період, виступає активне впровадження цифрових сервісів, електронного документообігу та дистанційних форматів участі сторін. Такі інструменти стали невід'ємною ознакою сучасного судочинства та визначають один із ключових напрямів удосконалення цифровізації судового процесу, адже впровадження таких механізмів здатне забезпечити стійкість правосуддя до зовнішніх загроз, підтримати безперервність розгляду справ і створити умови для реалізації процесуальних прав учасників навіть у надзвичайних умовах.

Доведено, що запровадження повноцінного електронного діловодства, створення захищених електронних копій матеріалів справи, автоматизованих резервних сховищ, подвійного й навіть потрійного дублювання інформації у різних дата-центрах є необхідними інструментами для мінімізації ризику втрати даних. У перспективі такі механізми дадуть суду змогу продовжувати розгляд справи навіть у разі фізичного знищення паперових документів або неможливості доступу до будівлі суду.

Не менш важливим є розроблення єдиних стандартів електронної передачі справ між судами, що могли б замінити або принаймні дублювати традиційний паперовий обіг. Наявність чітко визначеного регламенту дій – від технічних вимог до форматів файлів до процедур підтвердження автентичності електронних документів – забезпечить юридичну визначеність і передбачуваність процесуальних рішень. Своєю чергою, інтеграція таких стандартів у Єдину судову інформаційно-комунікаційну систему створить можливість для практично безперервного функціонування судочинства навіть в умовах активних воєнних дій.

Дистанційне судочинство не лише трансформує механізм судового провадження, а й впливає на його процесуальну форму, зберігаючи при цьому функціональний зміст цивільного судочинства і сприяючи підвищенню доступності та ефективності правосуддя.

Ключові слова: цивільне судочинство, цифрова трансформація, дистанційний розгляд справи, електронний документообіг, суд, суддя, процесуальна форма цивільного судочинства.

Perunova Olena. Electronic justice in civil proceedings: remote hearings as a mechanism to facilitate access to justice

The article explores the essence and content of applying remote consideration of civil cases, highlighting its significance in ensuring the efficiency and accessibility of justice, especially under restrictions related to martial law or other extraordinary circumstances. Conducting court hearings via videoconferencing not only helps to avoid delays in case proceedings but also reduces the procedural burden on judges and participants.

Based on the research, it has been determined that one of the additional factors significantly influencing the transformation of procedural forms during wartime is the active implementation

of digital services. Such tools have become an integral feature of modern justice and define one of the key directions for improving the digitalization of civil proceedings. The introduction of these mechanisms ensures the resilience of the judiciary against external threats, supports the continuity of case proceedings, and creates conditions for the realization of procedural rights of participants even in extraordinary situations.

The study further demonstrates that the establishment of full electronic record-keeping, protection of electronic copies of case materials, automated backup environments, and double or even triple replication of information across different data centers are essential instruments for minimizing the risk of data loss. In the future, these mechanisms will enable courts to continue case proceedings even in the event of physical destruction of paper documents or inaccessibility of court buildings.

Equally important is the development of unified standards for electronic case transfer between courts, which could replace or at least replicate traditional paper workflows. Clearly defined regulations – from technical requirements and file formats to procedures for verifying the authenticity of electronic documents – will ensure legal certainty and predictability of procedural decisions. The integration of such standards into the Unified Judicial Information and Communication System will create the possibility for virtually uninterrupted court functioning even under active military operations.

Remote justice not only transforms the mechanism of judicial proceedings but also affects its procedural form, while preserving the functional content of civil procedure and contributing to increased accessibility and efficiency of justice.

Key words: *civil proceedings, digital transformation, remote case consideration, electronic document management, court, judge, procedural form of civil proceedings.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах цифрової трансформації судової системи запровадження електронного правосуддя стає невід'ємним елементом модернізації цивільного процесу, спрямованим на підвищення ефективності, оперативності та доступності правосуддя всіх учасників процесу. Дистанційний розгляд справ, заснований на використанні електронних сервісів та технічних засобів Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, поступово набуває статусу повноцінної форми судового провадження. Застосування відеоконференцій, електронного документообігу та цифрової ідентифікації учасників судового процесу не лише відображає світові тенденції розвитку онлайн-правосуддя, а й відповідає вимогам забезпечення реального доступу до суду в умовах воєнного стану та інших обставин, що ускладнюють особисту участь сторін у засіданні. У цьому контексті дистанційний розгляд постає як інноваційний інструмент гарантування процесуальних прав і свобод, а також як ефективний механізм оптимізації судової діяльності, що потребує ґрунтованого аналізу його нормативних меж, практичних

викликів та перспектив подальшого виконання.

Розвиток дистанційних форм цивільного судочинства зумовлює необхідність переосмислення традиційних процесуальних підходів та адаптації існуючих правових механізмів до нових цифрових реалій. Застосування електронних технологій під час розгляду цивільних справ безпосередньо впливає на реалізацію ключових принципів правосуддя, зокрема змагальності, гласності, рівності сторін, а також на процес доказування, автентифікації учасників і забезпечення належної фіксації судового засідання. Водночас цифровізація судового процесу відкриває можливості для мінімізації процесуальних зловживань, оптимізації документообігу та зменшення навантаження на судову систему. Разом із тим практика дистанційного розгляду виявляє низку проблем, серед яких – технічні збої, нерівний доступ до цифрових ресурсів, відсутність уніфікованих стандартів і процедур, а також потреба в удосконаленні нормативного регулювання. Тому дослідження правової природи та ефективності дистанційного судового розгляду є актуальним для формування

цілісної моделі електронного правосуддя та забезпечення належного балансу між інноваціями і процесуальними гарантіями.

Отже, постає наукова проблема, що зумовлює необхідність переосмислення дистанційного розгляду цивільних справ, полягає у відсутності цілісного, узгодженого та стабільного правового механізму, який би забезпечував повноцінну реалізацію процесуальних прав учасників у цифровому середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід зазначити, що в контексті окресленої науково-практичної проблеми особливої ваги набуває аналіз доктринальних підходів, запропонованих сучасними дослідниками цивільного процесу та електронного правосуддя. Проблематика дистанційного розгляду цивільних справ стала предметом активного наукового аналізу, однак підходи дослідників до її вирішення суттєво відрізняються як за глибиною теоретичного осмислення, так і за оцінкою впливу цифровізації на фундаментальні засади цивільного процесу. Зокрема, серед останніх наукових досліджень, присвячених електронному цивільному судочинству, були роботи таких учених, як Б.П. Ратушна, С.О. Кравцов, С.О. Правник, Л.В. Мошура, А.О. Дутко, Б.В. Шукалович, М. Зубашков.

Так, Б.П. Ратушна акцентує увагу на необхідності реєстрації електронних кабінетів: «Реєстрація електронних кабінетів має відбуватися у Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документом. Після реєстрації електронних кабінетів у вищевказаній системі суд вручає будь-які документи у справах, у яких така особа бере участь, виключно в електронній формі шляхом їх направлення до електронного кабінету такої особи» [1, с. 4]. Авторка вважає, що такий порядок одержання документів є швидшим і надійним на відміну від способу відправки таких документів поштою. Вона також підкреслює перевагу для учасників справи, яка реалізується в отриманні копії судового рішення у паперовій формі за окремою заявою.

Своєю чергою, С.О. Кравцов, С.О. Правник, Л.В. Мошура акцентують увагу на електронному судочинстві і розглядають його як явище, як сучасний тренд, описуючи новітні електронні механізми, яких набула українська система законодавства в результаті виникнення «Електронного правосуддя». Автори переглядають питання, які присвячені поняттю електронного документообігу, поняттю електронного підпису. Особливу увагу приділяють поняттю електронного суду: «Електронний суд – це особлива підсистема, яка дає змогу сторонам судового процесу в електронному вигляді подавати до суду документи, надсилати цим сторонам документи в електронному вигляді разом із документами в паперовому вигляді» [2, с. 226].

Водночас А.О. Дутко, Б.В. Шукалович звертають увагу на іншу проблему: на їхню думку, «електронне правосуддя – це застосування та використання у цивільному процесі інформаційних технологій, що дають змогу здійснювати процесуальні дії в електронній формі та електронне забезпечення судової діяльності, це процесуальна діяльність суду з розгляду та вирішення цивільних справ, заснована на застосуванні інформаційних технологій» [3, с. 118]. Вони висловлюють думку про перспективи розширення електронного правосуддя, наголосивши на ускладненні структури суспільних відносин і зміну змісту діяльності їх учасників та характер взаємодії між суб'єктами.

На нашу думку, дуже аргументовано у цій праці представлено ознаки системи електронного розгляду, автори поділяють їх на першу і другу групи: «перша група – це елементи, що застосовуються та використовуються для вчинення процесуальних дій, пов'язаних із розглядом справи (електронна подача процесуальних документів; автоматизоване формування складу суду; електронні докази); друга група – це елементи, які пов'язані з участю у цивільному процесі (застосування відеоконференції, інформування учасників процесу за допомогою інформаційних технологій); третя група – елементи, які мають допоміж-

ний характер (розміщення на сайті суду інформації про діяльність судів, розміщення зразків процесуальних документів, електронних сервісів розрахунку судового збору; публікація текстів судових рішень ЕДРСР, складання аналітичної звітності тощо)» [3, с. 119].

Радикальнішу позицію займає М. Зубашков, яка засновується на тому, що «використання електронних засобів у цивільному процесі спричинило появу нових форм і способів процесуального правозастосування, що чітко фіксуються як у теоретичній площині, так і на рівні практики. Наочною ілюстрацією вказаних змін є прийняття у 2025 році нової Концепції Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи (ЄСІКС), яка формалізує окремі елементи трансформаційних процесів у судовій системі та, як наслідок, у цивільному процесі України» [4, с. 43]. Науковець у своїх судженнях указує на те, що потрібно переосмислити нормативні механізми у цифровому середовищі. Він уважає, «що під впливом цифровізації зазнають значної трансформації регулятивна, охоронна, контрольна та виховна функції цивільного процесу, а також з'являються нові інформаційно-аналітична та інфраструктурно-комунікаційні функції» [4, с. 43]. М. Зубашков указує на необхідність реформування цивільного процесуального законодавства.

Таким чином, у сучасному науковому дискурсі простежується тенденція до переосмислення підходів до цифровізації цивільного процесу. Практично всі дослідники, які працюють у сфері процесуального права, тією чи іншою мірою звертаються до аналізу впливу цифрових технологій на структуру, функції та зміст процесуальних форм. Це свідчить про формування нової наукової парадигми, у межах якої цифровізація розглядається не як технічне доповнення, а як системний чинник трансформації цивільного судочинства.

На основі порівняльного аналізу позицій науковців можна стверджувати, що дистанційний розгляд цивільних справ є важливим інструментом підвищення доступ-

ності правосуддя, однак його ефективність значною мірою залежить від комплексного дотримання процесуальних гарантій та технічної надійності системи.

Узагальнення думок дослідників демонструє, що оптимальний підхід полягає у поєднанні технологічних інновацій із забезпеченням класичних принципів цивільного процесу – безпосередності, рівності сторін, гласності та змагальності. Водночас практика дистанційного розгляду виявляє, що окремі аспекти процесуальної взаємодії, такі як достовірність ідентифікація учасників, забезпечення належної фіксації засідання та допустимості електронних доказів, потребують уточнення й стандартизації.

Мета роботи – аналіз співвідношення інноваційних підходів та фундаментальних гарантій процесуальних прав учасників цивільного судочинства в умовах електронного розгляду справ. Необхідно сформулювати науково обґрунтовану концепцію *дистанційного цивільного провадження*, яка враховує як переваги цифровізації, так і потенційні ризики для забезпечення ефективного і справедливого судового розгляду.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стрімке впровадження електронних технологій у судову діяльність відбулося переважно як реакція на зовнішні чинники: пандемію, воєнний стан у державі, територіальні обмеження та безпекові ризики, що спричинило появу фрагментарного та нерівномірного нормативного регулювання. Нині практика дистанційного судового розгляду виявляє істотні диспропорції судового розгляду між технічними можливостями ЄСІТС (Єдина судова інформаційно-комунікаційна система), законодавчими вимогами та реальними потребами правозастосування. Питання процесуальної ідентифікації учасників, забезпечення конфіденційності, фіксації судового засідання, допустимості електронних доказів та гарантування принципу безпосередності залишаються дискусійними та недостатньо дослідженими у доктрині. Саме ця невідповідність

між нормативною базою, технічною інфраструктурою та процесуальними стандартами і становить науково-практичну проблему, що потребує комплексного аналізу й теоретичного уточнення.

Відзначимо, що законодавче регулювання дистанційного розгляду цивільних справ в Україні передбачає низку механізмів, спрямованих на забезпечення процесуальних гарантій і водночас оптимізацію судового провадження. Так, ст. 212 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України) визначає можливість проведення судових засідань у формі відеоконференції, установлюючи вимоги до повідомлення сторін, технічного забезпечення та порядку фіксації засідання. Окрім того, нормативна база передбачає використання ЄСІТС як інструменту електронного документообігу та ідентифікації учасників процесу. Водночас чинне законодавство не містить чітких положень щодо стандартів проведення дистанційних засідань у випадках, коли сторони або свідки не мають безпечного доступу до цифрових ресурсів, а також щодо забезпечення автентичності електронних доказів.

Таким чином, на практиці виникає необхідність узгодження технічних та процесуальних вимог, що дало б змогу не лише формалізувати дистанційний розгляд, а й гарантувати дотримання принципів рівності сторін, гласності та безпосередності, на яких наголошують науковці.

Сучасність застосування дистанційного розгляду цивільних справ підтверджує його значимість для забезпечення оперативності та доступності правосуддя, особливо в умовах обмежень, пов'язаних із воєнним станом чи іншими надзвичайними обставинами. Проведення судових засідань у формі відеоконференції дає змогу не лише уникнути затримок у розгляді справ, а й зменшити процесуальне навантаження на суддів та учасників процесу.

Водночас практика виявляє низку проблем. Так, наприклад, суд, оцінюючи реальні можливості сторін долучитися до процесу, фактично змушений перегля-

дати підходи до вирішення навіть базових питань, зокрема чи є можливим відкриття провадження у справі та чи може вона бути розглянута по суті з дотриманням процесуальних гарантій. Умови воєнного часу перетворили це попереднє процесуальне питання на один із найскладніших елементів судової діяльності.

У березні 2022 р. Верховна Рада ухвалила Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статут суддів» щодо зміни підсудності суддів», де було врегульовано питання розмежування повноважень судів щодо розгляду справи. Цим правовим актом передбачено, що у зв'язку зі стихійним лихом, військовими діями, заходами щодо боротьби з тероризмом або іншими надзвичайними обставинами робота суду може бути припинена з одночасним визначенням іншого суду, який буде здійснювати правосуддя на території суду, що припинив діяльність, і який має бути найбільш територіально наближеним до суду, роботу котрого припинено. Усі рішення про зміну підсудності ухвалюються Вищою радою правосуддя за поданням Голови Верховного Суду, а в разі неможливості здійснення Вищою радою правосуддя своїх повноважень – за розпорядженням Голови Верховного Суду.

Отже, в умовах воєнного стану діяльність суду набуває особливі правової та організаційної складності, що безпосередньо впливає на можливість прийняття цивільної справи до розгляду. Суд змушений діяти в ситуації постійної зміни зовнішніх обставин, де ключове значення мають безпековий стан регіону, загроза обстрілів, доступність будівель і приміщень суду, а також фактична присутність або можливість залучення працівників апарату та суддів. Функціонування суду в таких умовах залежить від того, чи спроможний він забезпечити мінімальні організаційно-технічні умови здійснення правосуддя.

Також наголосимо, що можливість участі сторін у режимі відеоконференції, забезпечення гласності судового процесу, належна фіксація судового засідання шляхом відео- та аудіозапису – усе це вимагає

наявності стабільного технічного забезпечення, відповідного програмного функціоналу та безперебійного доступу до мережі Інтернет. Без цих елементів суд не може гарантувати дотримання принципів рівності сторін, відкритості розгляду й забезпечення права на справедливий суд.

Не менш важливим є і забезпечення належного доступу всіх учасників до матеріалів справи, що в умовах переміщення судів, часткової евакуації або обмеженої роботи апаратів створює додаткові складнощі. Своєчасність і повнота ознайомлення з матеріалами є невід'ємними умовами дотримання процесуальних прав сторін, тому суд має оцінити, чи здатен він забезпечити ці вимоги в обставинах, які існують.

Хотілося б підкреслити, що рішення про прийняття справи до розгляду покладається на суддю, який виступає гарантом реалізації судової влади навіть за надзвичайних умов. На нього покладається не лише процесуальний обов'язок оцінити можливість здійснення правосуддя, а й персональна відповідальність за організацію роботи суду в умовах воєнного стану. Саме суддя, зважаючи на всі фактичні й технічні чинники, ухвалює зважене рішення щодо відкриття провадження, забезпечуючи баланс між необхідністю доступу до правосуддя та можливостями його реального здійснення.

Але, незважаючи на деякі складності, слід зауважити, що здійснення цивільного судочинства і під час воєнного стану в нашій державі не може припинитися, бо якщо це станеться, то громадяни не матимуть змоги захистити свої матеріальні та процесуальні права в суді, а це є порушенням конституційного права кожної людини, передбаченого ст. 55 Конституції України, де зазначено, що кожному гарантується захист прав і свобод у судовому порядку [5]. Суд не може відмовити у правосудді, якщо громадянин України, іноземець, особа без громадянства вважають, що їхні права й свободи порушені або порушуються, створені або створюються перешкоди для їх реалізації або мають

місце інші ущемлення прав і свобод. Відмова суду в прийнятті позовних та інших заяв, скарг, оформлених відповідно до чинного законодавства, є порушенням права на судовий захист.

У зв'язку із цим на суд, а передусім суддю, покладається значний обсяг процесуальних обов'язків, які охоплюють як професійні аспекти здійснення правосуддя, так і необхідність об'єктивного оцінювання фактичної ситуації у конкретному регіоні. Суддя має діяти в межах закону та відповідно до вимог процесуального права, спираючись на власне внутрішнє переконання, сформульоване на основі всебічного, повного й неупередженого аналізу обставин справи. Водночас він зобов'язаний забезпечити дотримання прав, свобод і законних інтересів усіх учасників цивільного процесу, не допускаючи жодного відхилення від засад верховенства права.

Особливу увагу суддя повинен приділити встановленню необхідного процесуального балансу – оцінити реальну можливість прийняття справи до провадження та перспективи її подальшого розгляду саме в цьому суді. Такий баланс охоплює як юридичні, так і практичні складники: доступність судової інфраструктури, наявність належних умов для проведення засідання, участі сторін, ведення фіксації, забезпечення гласності, а також можливість безперервного здійснення правосуддя. У контексті активних дій ці завдання суттєво ускладнюються: безпекові ризики, перебої у роботі судових установ, обмеження в пересуванні учасників процесу та суддів, а також технічні проблеми можуть фактично унеможливити повноцінний і справедливий розгляд справи в окремих судах. Тому суддя має оцінювати не лише юридичні передумови відкриття провадження, а й реальну здатність суду забезпечити належне здійснення судочинства, що стає одним із ключових критеріїв прийняття відповідного процесуального рішення.

Так, за наявності клопотань про відкриття судового розгляду у зв'язку з воєн-

ним станом суди, як правило, відкладають такий розгляд, розуміючи становище учасників спору та всіляко їм у цьому сприяючи, але за наявності зв'язку, технічних засобів все ж таки можливим є розгляд справи, а найважливішим питанням є відсутність загрози життю осіб, які беруть участь у справі, і самого суду. Згідно зі ст. 135 ЦПК України, справа, надіслана з одного суду до іншого в порядку, передбаченому ст. 133 «Передача справи з одного суду до іншого межах України», повинна бути прийнята до розгляду судом, якому вона надіслана.

У цьому контексті постає нагальна потреба в комплексному реформуванні нормативно-правового регулювання, що визначає порядок ведення, передачі та зберігання матеріалів цивільних справ у надзвичайних умовах. Воєнний стан продемонстрував об'єктивну недостатність чинних процедур, які були сформовані для мирного часу й не враховували ризиків раптової евакуації судів, часткової втрати доступу до приміщень або знищення матеріальних носіїв інформації.

Зауважимо, що одним із додаткових чинників, що істотно впливає на трансформацію процесуальної форми у воєнний період, виступає активне впровадження цифрових сервісів, електронного документообігу та дистанційних форматів участі сторін. Такі інструменти стали невід'ємною ознакою сучасного судочинства та визначають один із ключових напрямів удосконалення цифровізації судового процесу, адже впровадження таких механізмів здатне забезпечити стійкість правосуддя до зовнішніх загроз, підтримати безперервність розгляду справ і створити умови для реалізації процесуальних прав учасників навіть у надзвичайних умовах.

Запровадження повноцінного електронного діловодства, створення захищених електронних копій матеріалів справи, автоматизованих резервних сховищ, подвійного й навіть потрійного дублювання інформації в різних дата-центрах – усе це є необхідним інструментом для мінімізації ризику втрати даних. У перспективі такі

механізми дадуть суду змогу продовжувати розгляд справи навіть у разі фізичного знищення паперових документів або неможливості доступу до будівлі суду.

Не менш важливим є розроблення єдиних стандартів електронної передачі справ між судами, що могли б замінити або принаймні дублювати традиційний паперовий обіг. Наявність чітко визначеного регламенту дій – від технічних вимог до форматів файлів до процедур підтвердження автентичності електронних документів – забезпечить юридичну визначеність і передбачуваність процесуальних рішень. Своєю чергою, інтеграція таких стандартів у Єдину судову інформаційно-комунікаційну систему створить можливість для практично безперервного функціонування судочинства навіть в умовах активних воєнних дій.

Судова практика також має адаптуватися до нових умов. Верховний Суд та інші суди вищих інстанцій повинні формувати підходи, спрямовані на захист стабільності цивільного процесу в ситуаціях, коли матеріали справи опинилися під загрозою. Вироблення чітких правил щодо відновлення втрачених проваджень, пріоритету електронних даних над паперовими, а також визначення критеріїв допустимості й автентичності цифрових доказів сприятимуть збереженню процесуальної безперервності та гарантуванню права на справедливий суд.

Таким чином, воєнний стан не лише висвітив, а й істотно загострив потребу в модернізації механізмів організації цивільного судочинства, особливо в частині збереження і передачі матеріалів справ. Цей період став своєрідним каталізатором змін, які мають закласти основу для більш стійкої, технологічно оснащеної та захищеної судової системи майбутнього.

Тому вважаємо, що ст. 135 ЦПК України необхідно доповнити положенням, у якому буде вказано всі способи передачі цивільної справи іншому суду. Зважаючи на те, що фіксування судового процесу сьогодні ведеться шляхом відеозапису й дублю-

ється протоколом судового засідання, вважаємо за необхідне зазначити про це у ЦПК України. До речі, суддя, який приймав цю справу раніше, може допомогти, увести в курс юридичних фактів по цій справі суддю, який приймає цю справу до розгляду.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Отже, згідно з результатами проведеного дослідження, можна підсумувати таке: дистанційний розгляд цивільних справ виступає важливим елементом модернізації судової системи, що дає змогу поєднувати технологічні інновації з процесуальними гарантіями прав учасників; дистанційне ведення засідань змінює традиційне уявлення про безпосередню участь сторін у процесі, модифікує способи фіксації судового засідання, обробки та подання доказів, а також порядок взаємодії суду з учасниками.

Попри глибоку технологічну трансформацію, процесуальна форма цивільного судочинства продовжує зберігати своє базове призначення – забезпечення ефективного, справедливого й доступного правосуддя, у межах якого гарантується дотримання прав, обов'язків та процесуальних можливостей усіх учасників справи. Упровадження дистанцій-

ного формату розгляду не змінює природу цього завдання, але істотно ускладнює механізми його реалізації, оскільки вимагає переосмислення усталених підходів до доказування, ідентифікації сторін, фіксування перебігу засідання та забезпечення процесуальних гарантій.

Перспектива подальших наукових досліджень у сфері дистанційного розгляду цивільних справ полягає у комплексному опрацюванні низки теоретичних, технологічних та практико-правових аспектів, які потребують глибшого осмислення з огляду на стрімку цифрову трансформацію правосуддя.

Дистанційний розгляд висуває перед науковою спільнотою та правозастосовною практикою нові виклики, пов'язані з необхідністю адаптації нормативно-правової бази, уточненням стандартів процесуальної поведінки та формуванням оновлених критеріїв належності й допустимості доказів у цифровому середовищі. Забезпечення збалансованого поєднання цифрових технологій із фундаментальними принципами цивільного процесу: змагальності, рівності сторін перед законом і судом, безпосередності та усності розгляду справи стає ключовим чинником підтримання легітимності та якості електронного правосуддя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ратушна Б. П. Елементи цифровізації у цивільному судочинстві України. *Академічні візії*. 2024. № 27. С. 1–5.
2. Кравцов С. О., Правник С. О., Мошура Л. В. Електронне судочинство як сучасний тренд. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 4. С. 224–228.
3. Дудко А. О., Шукалович Б. В. Застосування інформаційних технологій у цивільному процесі України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022 № 7. С. 118–120.
4. Зубашков М. Вплив електронного правосуддя на функції цивільного процесу. *Juris Europensis Scientia*. 2025. Вип. 3. С. 39–43. DOI: <https://doi.org/10.32782/chern.v3.2025.8>
5. Конституція України : Основний Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 08.12.2025).

REFERENCES:

1. Ratushna, B.P. (2024). Elementy tsyvrovizatsii u tsyvilnomu sudochynstvi Ukrainy [Elements of Digitalization in the Civil Proceedings of Ukraine]. *Akademichni vizii – Academic Visions*, (27), 1–5 [in Ukrainian].

2. Kravtsov, S.O., Pravnyk, S.O., Moshura, L.V. (2021). Elektronne sudochynstvo yak suchasnyi trend [Electronic Justice as a Modern Trend]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal – Legal Scientific Electronic Journal*, (4), 224–228 [in Ukrainian].

3. Dudko, A.O., Shukalovych, B.V. (2022). Zastosuvannia informatsiinykh tekhnolohii u tsyvilnomu protsesi Ukrainy [Application of Information Technologies in the Civil Procedure of Ukraine]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal – Legal Scientific Electronic Journal*, (7), 118–120 [in Ukrainian].

4. Zubashkov, M. (2025). Vplyv elektronnoho pravosuddia na funktsii tsyvilnoho protsesu [The Impact of E-Justice on the Functions of Civil Procedure]. *Juris Europensis Scientia*, 3, 39–43. <https://doi.org/10.32782/chern.v3.2025.8> [in Ukrainian].

5. Konstytutsiia Ukrainy : Osnovnyi Zakon Ukrainy vid 28 chervnia 1996 r. № 254k/96VR [Constitution of Ukraine: The Basic Law of Ukraine (June 28, 1996), Law No. 254k/96-VR]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (birth date 08.12.2025) [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 01.12.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.12.2025

Дата публікації (оприлюднення) статті: 31.12.2025

Стаття поширюється
на умовах ліцензії
відкритого доступу CC BY 4.0